

نقش زبان و ادبیات فارسی در تعیین و سنجش مؤلفه های هویت ملی

محمد خدادادی گیو^۱

^۱ دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید باهنر بیرجند، بیرجند، ایران (نویسنده مسئول)

چکیده

در فرآیند برنامه ریزی درسی، انتخاب محتوی از اهمیت خاص برخوردار است. لیکن چنین انتخابی باید با تحلیل محتوی همراه باشد تا پیام های آشکار و مکنون آن شناخته شود. این امر در موضوع هویت ملی، اهمیتی مضاعف دارد. پژوهش حاضر با هدف تحلیل محتوای کتب ادبیات فارسی از منظر هویت ملی انجام شده است. بدین منظور با استفاده از روش تحلیل محتوی، کتب ادبیات فارسی متوسطه دوره اول که در سال ۹۹-۴۰۰ تألیف شده، مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. به این منظور از روش آنتروپی شانن برای بدست آوردن ضریب اهمیت هر یک از مقوله تحقیق استفاده شده است. مؤلفه های اصلی پژوهش شامل ادبیات ملی، اسطوره ملی، میراث فرهنگی، مشترکات ملی و قومیت است، که هر یک توسط واحد تحلیل: لغات، مضمون، تصاویر بررسی گردیده اند. نتایج پژوهش، نشان داد که به مؤلفه های ادبیات ملی، مشترکات ملی، میراث فرهنگی، قومیت، اسطوره های ملی در واحدهای لغات، مضمون و تصاویر به طور هماهنگی توجه نشده است. بطوری که در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی به مؤلفه های ادبیات ملی، مشترکات ملی و میراث فرهنگی توجه شده و به دو مؤلفه دیگر قومیت و اسطوره های ملی توجه چندانی نشده است. در واحد مضمون کتب ادبیات فارسی به مؤلفه های مشترکات ملی، ادبیات ملی و میراث فرهنگی توجه شده، در صورتی که به دو مؤلفه دیگر قومیت و اسطوره های ملی توجه چندانی نشده است. در واحد تصویر کتب ادبیات فارسی دوره راهنمایی به مؤلفه های قومیت، ادبیات ملی و میراث فرهنگی توجه شده و به دو مؤلفه دیگر مشترکات ملی و اسطوره ها توجه چندانی نشده است. با این امر می توان نتیجه گرفت، شاید هیچ یک از مؤلفه ها برتری نسبت به دیگری ندارند. یا شاید اینگونه باشد که در هر سال یک مؤلفه خاص مدنظر بوده است. یا میزان اهمیت دادن به گونه ای تصادفی باشد. به نظر می رسد، در این کتب و واحدهای مورد نظر این هماهنگی بطور چشم گیری ملاحظه نمی شود.

واژه های کلیدی: زبان و ادبیات فارسی، هویت ملی، تحلیل محتوا، آنتروپی شانن.

۱. مقدمه

یکی از ارکان نظام آموزش و پرورش که نقش محوری و اساسی در پیشبرد اهداف دارد، برنامه درسی است. رشد شخصیت، تحکیم هویت، نظام ارزشی ملی، دینی دانش‌آموزان، مهم‌ترین وظیفه آموزش و پرورش است. آموزش و پرورش ایران اگر بخواهد به هویت ملی و نظام ارزشی کودکان، نوجوانان و جوانان اعتلا بخشد، باید آنان را برای زندگی در عصر جهانی‌شدن آماده کند. غفلت از این وظیفه مهم نه تنها باعث فقر هویتی و محدودنگری جهان‌بینی گروه‌های وسیعی از دانش‌آموزان خواهد شد، بلکه زمینه جذب بی‌رویه گروه‌های وسیعی از آنان به فرهنگ و سبک زندگی بیگانه را فراهم خواهد ساخت (قمصری، ۱۳۹۹). پرورش ابعاد هویت ملی نه تنها یک امر آنی و بدون برنامه نیست، بلکه نیاز به برنامه‌ریزی‌های کلان و گام‌هایی پی در پی و مستمر و هماهنگ دارد. لذا، انتقال محتوای آن از طریق دروس مختلف ضروری به نظر می‌رسد. زیرا مهم‌ترین ابزاری که آموزش و پرورش برای رساندن مفاهیم برنامه درسی در اختیار دارد، محتوای کتاب‌ها می‌باشد (برگر و لوکمان^۱، ۲۰۱۸).

هویت ملی بالاترین سطح هویت جمعی در یک جامعه است که از یک طرف در درون جامعه نوعی همبستگی و انسجام بین اعضای خود ایجاد می‌کند، هویت ملی در کشاکش تصور ما از دیگران شکل می‌گیرد، چون مسأله هویت‌یابی تأثیر بسزایی در زندگی فردی و اجتماعی دانش‌آموزان دارد و می‌تواند موجب نگرش مثبت به خود، اعتماد به نفس و پویایی و حرکت شده و زمینه‌ساز کاهش گرایش آنان به فرهنگ بیگانه شود (عیوضی، ۱۳۹۸).

شکل‌گیری هویت ملی در دانش‌آموزان بر دو محور عمده استوار است. محور اول آگاهی‌یابی و شناخت هویت و محور دوم احساس تعلق و درونی ساختن آن است. بلوم^۲ در طبقه‌بندی خود از هدف‌های آموزشی آن را به سه حوزه شناختی، عاطفی و روانی حرکتی تقسیم می‌کند، و معتقد است تحقق اهداف آموزشی منوط به برنامه‌ریزی مناسب در این سه حوزه است. حوزه شناختی شامل دانش، معلومات، توانایی‌ها و مهارت‌های ذهنی است. آگاهی‌یابی و شناخت هویت ملی مقوله‌ای است که در این حیطه قرار می‌گیرد و با مواردی نظیر سرزمین، زبان، تاریخ، میراث فرهنگی و ... و نمادهایی نظیر پرچم، سرود ملی، اسطوره‌ها و ... درک و معنی می‌شود. هر چند توجه به این بُعد آگاهی‌یابی و شناخت مهم است و موجب شناخت و آگاهی دانش‌آموزان از مفاهیم مربوط به هویت ملی می‌شوند، اما کافی نیست و لزوماً این آگاهی به معنی ایجاد حس تعلق به آن نیست و صرفاً می‌تواند حکم انتقال معلومات را به دانش‌آموزان داشته باشد و پس از گذشت ایام به دست فراموشی سپرده شود. سهولت سنجش اهداف شناختی همواره مسئولان نظام آموزش و پرورش را به سوی ارزشیابی‌های مربوط به تحقق این حیطه سوق داده و موجب غفلت از پرداختن به حیطه عاطفی و سنجش آن کرده است. بدیهی است تا زمانی که سنجش تمام اهداف آموزشی محدود به کتاب و نمره باشد، نمی‌توان اذعان کرد که ارزش‌ها و هنجارها و ... که قصد داریم به دانش‌آموزان منتقل کنیم، منتقل و درونی شده است. در طبقه‌بندی بلوم ایجاد حس تعلق در دانش‌آموزان مربوط به حیطه‌ی عاطفی است، در این حیطه سنجش نگرش‌ها، خود پنداره و ارزش‌ها قرار دارد، دستیابی به این بخش از هدف‌های آموزشی به سادگی حوزه شناختی نیست و دقت نظر و برنامه‌ریزی پیشبردی را می‌طلبد. در همین راستا به نظر می‌رسد برنامه درسی دوره‌های مختلف به‌منظور ارائه مفاهیم و اطلاعات (حیطه شناختی) و در زمینه هویت ملی و نیز احساس مثبت و تعلق به آن (حیطه عاطفی) مورد بازنگری قرار گیرد (رزاقی، ۱۳۹۸). لذا بررسی این موضوع که تا چه حد مؤلفه‌های هویت ملی به‌گونه‌ای هماهنگ در کتب آموزشی زبان و ادبیات فارسی مورد توجه قرار گرفته، موضوع پژوهش حاضر می‌باشد.

^۱Berger & Lokman^۲Bloom

۲. روش پژوهش

روش این پژوهش از نوع توصیفی است. تحقیق توصیفی، شامل مجموعه روش‌هایی است که هدف آن‌ها توصیف کردن شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است. پژوهش نیز جهت نتایج، "کاربردی" است چرا که نتایج این پژوهش می‌تواند به کارشناسان برنامه‌ریزی درسی در خصوص تجدیدنظر و یا تغییراتی در محتوای کتب نماید. چنان‌که جان بست در توضیح آن می‌گوید: "بیشتر پژوهش‌های مربوط به تعلیم و تربیت از نوع پژوهش‌های کاربردی است، زیرا در آن پروراندن قواعد کلی درباره فرآیندهای تدریس و یادگیری مورد توجه است" (بست، ۱۳۸۹: ۴۰). همچنین، به منظور انجام تحلیل محتوی کتب، از روش آنتروپی شانون استفاده شده است. روش آنتروپی شانون برگرفته از تئوری سیستم‌هاست و از آن برای پردازش نتایج استفاده می‌شود. این روش از نوع مدل جبرانی است. یعنی هم به پاسخگو و هم به مقوله‌ها در تحلیل و اطلاعات بدست‌آمده توجه دارد. در این روش هنگام بررسی داده‌ها، هم به مقوله‌های موردنظر و هم به محتوا توجه می‌شود. نکته مهم اینجاست که در این روش فقط به فراوانی داده‌ها توجه نمی‌شود. بلکه ملاک را بر بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت داده‌های بدست‌آمده قرار می‌دهد. به‌عنوان مثال وقتی فراوانی مقوله‌های قومیت، ادبیات ملی، مشترکات ملی و ... را بدست آورد بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت آن را هم بدست می‌آورد. می‌خواهد ببیند این مقوله‌ها دارای چه مقدار ارزش یا اطلاع می‌باشند. هر مقوله‌ای که بار اطلاعاتی بیشتری داشته باشد دارای اهمیت بیشتری است. اما در روش‌های سنتی، ملاک فقط بر روی فراوانی مقوله‌ها می‌باشد. یعنی هر مقوله‌ای که دارای فراوانی و درصد بیشتری باشد دارای اهمیت بیشتری است (آذر، ۱۳۹۵). بر اساس روش شانون، کتب زبان و ادبیات فارسی با توجه به پنج مقوله (ادبیات ملی، میراث فرهنگی، قومیت، مشترکات ملی، اسطوره‌های ملی) طبقه‌بندی شده است.

۲-۱. جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری پژوهش، کتاب‌های زبان و ادبیات فارسی متوسطه دوره اول سال تحصیلی ۹۹-۴۰۰ می‌باشد. در این پژوهش نمونه‌گیری انجام نشده است.

۲-۲. روش جمع‌آوری اطلاعات

جهت تدوین چارچوب نظری تحقیق، از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. در مرحله بعد، به منظور جمع‌آوری داده‌ها، از کتب زبان و ادبیات فارسی متوسطه دوره اول و تحلیل آن از روش آنتروپی شانون استفاده شده است.

۲-۳. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق در قالب (شاخص‌های آماری فراوانی، ضریب اهمیت مقوله‌ها، بار اطلاعاتی مقوله‌ها) انجام شده است. کتب ادبیات فارسی با توجه به پنج مقوله (ادبیات ملی، اسطوره ملی، مشترکات ملی، میراث فرهنگی، قومیت) طبقه‌بندی شده است. پیام به تناسب هر پاسخگو در قالب فراوانی شمارش گردیده است. با استفاده از ضریب اهمیت، مقوله‌های حاصل از پیام رتبه‌بندی شده است. واحد تحلیل در این پژوهش لغات، مضمون و تصاویر می‌باشند.

۳. یافته‌های پژوهش

۳-۱. توصیف داده‌ها

برای انجام تحلیل محتوا، ابتدا پنج مؤلفه هویت ملی (ادبیات ملی، اسطوره‌های ملی، میراث فرهنگی، مشترکات ملی، قومیت) انتخاب شده است. در گام بعد، به شمارش فراوانی‌های مؤلفه‌های هویت ملی در کتب زبان و ادبیات فارسی پرداخته شده که مجموع فراوانی آن‌ها در جداول (۱)، (۲) و (۳) آمده است.

جدول ۱. جدول توزیع فراوانی و درصد واحد لغات در کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول

مقوله عنوان کتاب	ادبیات ملی	اسطوره‌های ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت	جمع فراوانی
فارسی هفتم	۵۷ (٪۱۲۵/۱۱)	۸۰ (٪۳۵/۲)	۲۰ (٪۸/۸۱)	۶۸ (٪۲۹/۹۵)	۲ (٪۸۸)	۲۲۷ (٪۱۰۰)
فارسی هشتم	۲۸ (٪۱۲/۲۸)	۶۱ (٪۲۶/۶)	۷۰ (٪۳۰/۵۶)	۶۴ (٪۲۷/۹۴)	۶ (٪۲/۶۲)	۲۲۹ (٪۱۰۰)
فارسی نهم	۵۸ (٪۲۵)	۴۴ (٪۱۸/۹)	۶۶ (٪۲۸/۴۴)	۵۲ (٪۲۲/۴)	۱۲ (٪۵/۲۶)	۲۲۰ (٪۱۰۰)

جدول ۲. جدول توزیع فراوانی و درصد واحد مضمون در کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول

مقوله عنوان کتاب	ادبیات ملی	اسطوره‌های ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت	جمع فراوانی
فارسی هفتم	۲۰ (٪۱۹/۴۱)	۲۳ (٪۲۲/۳۳)	۱۵ (٪۱۴/۵۶)	۴۵ (٪۴۳/۶۰)	۰ (۰)	۱۰۳ (٪۱۰۰)
فارسی هشتم	۲۰ (٪۱۵/۵)	۱۰ (٪۷/۸۶)	۶۲ (٪۴۸/۰۲)	۳۵ (٪۲۷/۱۳)	۲ (٪۱/۵)	۱۲۹ (٪۱۰۰)
فارسی نهم	۲۲ (٪۱۸/۹۶)	۱۵ (٪۱۲/۹۳)	۴۴ (٪۳۷/۹۳)	۳۲ (٪۲۷/۵۸)	۳ (٪۲/۶۰)	۱۱۶ (٪۱۰۰)

جدول ۳. جدول توزیع فراوانی و درصد واحد تصاویر در کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول

مقوله عنوان کتاب	ادبیات ملی	اسطوره‌های ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت	جمع فراوانی
فارسی هفتم	۱ (٪۴)	۱۱ (٪۴۴)	۴ (٪۱۶)	۷ (٪۲۸)	۲ (٪۸)	۲۵ (٪۱۰۰)
فارسی هشتم	۴ (٪۱۲/۹۰)	۳ (٪۹/۶۷)	۱۸ (٪۵۸/۰۶)	۴ (٪۱۲/۹۰)	۲ (٪۶/۴۳)	۳۱ (٪۱۰۰)
فارسی نهم	۵ (٪۲۱/۷۳)	۶ (٪۲۶/۰۸)	۱۰ (٪۴۳/۴۷)	۱ (٪۴/۳۶)	۱ (٪۴/۳۶)	۲۳ (٪۱۰۰)

۳-۲. تحلیل داده ها

۳-۲-۱. سؤال اول پژوهش

در تحقیقات پیشین تحلیل محتوای کتب درسی برای هویت ملی به چه مؤلفه هایی توجه شده است؟ محقق ابتدا کلیه تحقیقات پیشین را در زمینه تحلیل محتوا بررسی کرده و بعد مؤلفه های مورد نظری که برای هویت ملی در نظر گرفته شده است را در جدول (۴) بیان کرده است.

جدول ۴. مؤلفه های هویت ملی در تحقیقات مربوط به کتب زبان و ادبیات فارسی

مؤلفه های هویت ملی	محقق
ارزش ملی، باور مذهبی، هنجار ملی، میراث فرهنگی، اسطوره ملی، نماد ملی، قومیت	ملا صادقی (۱۳۹۸)
اسطوره ملی، نماد ملی، هنجار ملی، میراث فرهنگی، ارزش ملی، جغرافیای ایران	صالحی عمران (۱۳۹۸)
نگرش مثبت و جانبدارانه به ریشه های تاریخی، سرزمین مشترک، دفاع از سرزمین، سنت، قومیت	لطف آبادی (۱۳۹۷)
ادبیات ملی، هنجار ملی، میراث فرهنگی، اسطوره ملی	شمشیری (۱۳۹۶)
ادبیات ملی، قومیت، سنت، احساس تعلق، مشترکات ملی	علیرضایی (۱۳۹۶)
ادبیات ملی، جغرافیا، سرزمین مشترک، باور مذهبی	حاجی خیاط (۱۳۹۵)
ادبیات ملی (زبان فارسی)، قومیت (نژاد)، جغرافیا، اسطوره ملی، میراث فرهنگی	مطهری (۱۳۹۵)

۳-۲-۲. سؤال دوم پژوهش

به منظور انتخاب مؤلفه های مشترک، تکرار هریک از مؤلفه ها با دیگر مؤلفه ها در تحقیقات پیشین به چه میزان بوده است؟ پاسخ سؤال فوق محقق، طبق سؤال بالا که مؤلفه های مورد نظر را جمع آوری کرده و حال به بررسی تکرار مؤلفه ها می پردازد و فراوانی و درصد مؤلفه های مورد نظر را در جدول (۵) بیان می کند.

جدول ۵. تکرار مؤلفه های هویت ملی در تحقیقات پیشین

مؤلفه ها	مصادیق	فراوانی
باور مذهبی	عفت و پاکدامنی و حجاب	۲ (۴/۶۵۱)
هنجار ملی	میهمان نوازی	۳ (۶/۹۷۶)
میراث فرهنگی، سنت و ریشه های تاریخی	هنرهای سنتی (فرش ایرانی و مینیاتور ایرانی)، هنر دستی، اختراعات، اکتشافات، آداب و رسوم، میراث گذشتگان، اعیاد ملی و جشن، تحولات تاریخی، تاریخ و فرهنگ.	۹ (۲۰/۹۳)
اسطوره ملی	مثل رستم، ابومسلم خراسانی و امیرکبیر، آرش کمانگیر،	۴ (۹/۳۰۲)
جغرافیای ایران	مرز و بوم، مرزهای گوناگون کشور مشتمل بر سرزمین	۳ (۶/۹۷۶)
ادبیات ملی	بعد زبانی و ادبی، حکایات، روایات، ضرب المثل ها، داستان های ملی، پرچم و سرود ملی، قانون اساسی	۶ (۱۳/۹۷)
مشترکات ملی، نماد ملی، سرزمین، احساس تعلق	قانون اساسی، سرود ملی، پرچم ملی، دفاع از وطن، غرور ملی، ایثار در راه وطن، افتخار ملی، ایران، ملت، سرزمین، نماد ملی، اعتقاد، وطن	۱۰ (۲۳/۲۵)
قومیت	نژاد، قوم، ایل، تبار، کلیه اقوام ایرانیان، طایفه	۴ (۹/۳۰۲)

۳-۲-۳. سؤال سوم پژوهش

مؤلفه های مشترک استخراج شده مربوط به هویت ملی، در کتب ادبیات فارسی دوره متوسطه اول با استفاده از روش شانن چگونه بوده است؟

جهت پاسخ به سؤال مورد نظر، محقق طبق شناسایی مؤلفه های مورد نظر، مؤلفه های مشترک برای هویت ملی را استخراج کرد و بدین منظور برای هویت ملی به پنج مؤلفه توجه دارد :

(۱) ادبیات ملی؛ (۲) اسطوره ملی؛ (۳) میراث فرهنگی؛ (۴) مشترکات ملی و (۵) قومیت.

محقق این مؤلفه ها را بر حسب واحدهای تحلیل (مضمون، لغات، تصاویر) در کل کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول بررسی کرد. سپس به گرفتن فراوانی مؤلفه های مورد نظر، بار اطلاعاتی مؤلفه ها ضریب اهمیت مؤلفه ها را با استفاده از روش آنتروپی بدست آورد. اطلاعات مورد نظر در جداول (۶-۲۰) آمده است.

جدول ۶. داده های بهنجار شده برای مقوله های تحقیق در لغات کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول

مقوله عنوان کتاب	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
فارسی هفتم	۰/۴۲۸ Ln = 0.8486	۰/۴۳۲ Ln = 0.839	۰/۱۲۸ Ln = 2.055	۰/۳۶۹ Ln = 0.996	۰/۱ Ln = 3.2
فارسی هشتم	۰/۲۱۰ Ln = 1.56	۰/۳۲۹ Ln = 1.11	۰/۴۴۸ Ln = 0.802	۰/۳۷۴ Ln = 1.058	۰/۳ Ln = 1.203
فارسی نهم	۰/۴۳۶ Ln = 1.8301	۰/۲۳۷ Ln = 1.439	۰/۴۲۳ Ln = 0.860	۰/۲۸۲ Ln = 1.265	۰/۶ Ln = 0.51

جدول ۷. ضریب اهمیت هر یک از مقوله ها در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۳۰۵	۰/۳۲۹	۰/۲۳۹	۰/۳۳۴	۰/۲۰۹۳
ضریب اهمیت	۰/۲۲۹	۰/۲۲۸	۰/۱۶۵	۰/۲۳۱	۰/۱۴۵

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله ادبیات ملی و کمترین اهمیت به مقوله قومیت در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم شده است.

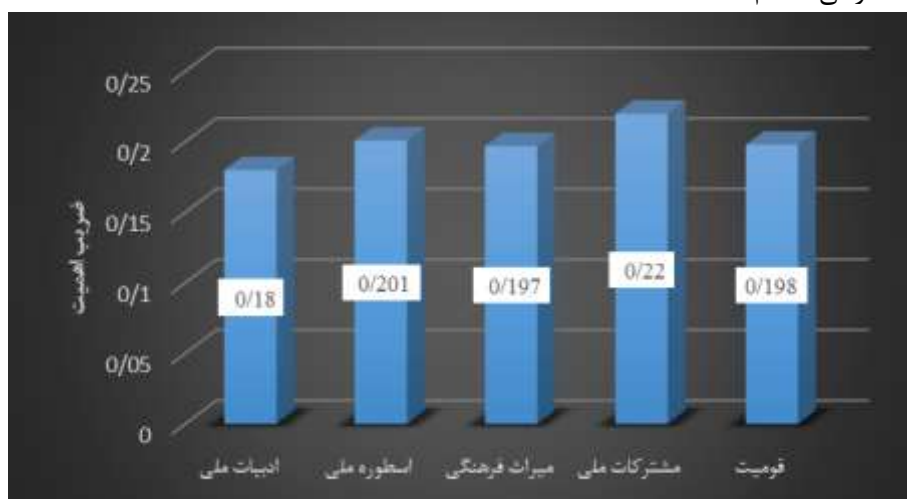

نمودار ۱. ضریب اهمیت هر یک از مقوله ها در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم

جدول ۸. ضریب اهمیت هر یک از مقوله ها در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۲۹۸	۰/۳۲۲	۰/۳۲۶	۰/۳۶۴	۰/۳۲۸
ضریب اهمیت	۰/۱۸۰	۰/۲۰۱	۰/۱۹۷	۰/۲۲۰	۰/۱۹۸

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله مشترکات ملی و کمترین اهمیت به مقوله ادبیات ملی در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم شده است.

نمودار ۲. ضریب اهمیت هر یک از مقوله ها در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم

جدول ۹. ضریب اهمیت هر یک از مقوله ها در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی نهم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۲۹	۰/۳۱۰	۰/۳۳۱	۰/۳۲۴	۰/۲۷۸
ضریب اهمیت	۰/۲۰۹	۰/۱۹۷	۰/۲۱۰	۰/۲۰۶	۰/۱۷۸

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله میراث فرهنگی و کمترین اهمیت به مقوله قومیت در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی نهم شده است.

نمودار ۳. ضریب اهمیت هر یک از مقوله ها در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی نهم

جدول ۱۰. داده های بهنجار شده برای مقوله های تحقیق در مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول

عنوان کتاب / مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشارکت ملی	قومیت
فارسی هفتم	۰/۳۲۲ Ln = 1.13	۰/۴۷۹ Ln = 0.736	۰/۱۲۳ Ln = 0.209	۰/۴۰۱ Ln = 0.913	۰
فارسی هشتم	۰/۳۲۲ Ln = 1.13	۰/۲۰۸ Ln = 1.657	۰/۵۱۲ Ln = 0.6694	۰/۳۱۲ Ln = 1.164	۰/۴ Ln = 0.9162
فارسی نهم	۰/۳۵۴ Ln = 1.0384	۰/۳۱۲ Ln = 1.164	۰/۳۶۳ Ln = 1.013	۰/۲۸۵ Ln = 1.215	۰/۶ Ln = 0.5108

جدول ۱۱. ضریب اهمیت هر یک از مقوله ها در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشارکت ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۳۰	۰/۳۲۰	۰/۲۳۳	۰/۳۴۲	۰
ضریب اهمیت	۰/۲۶۹	۰/۲۶۱	۰/۱۹۰	۰/۲۷۸	۰

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله مشارکت ملی و کمترین اهمیت به مقوله قومیت در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم شده است.

نمودار ۴. ضریب اهمیت هر یک از مقوله ها در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم

جدول ۱۲. ضریب اهمیت هر یک از مقوله ها در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشارکت ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۳۰	۰/۲۹۷	۰/۳۱۱	۰/۲۸۳	۰/۳۳۳
ضریب اهمیت	۰/۲۲۳	۰/۲۰۰	۰/۲۰۹	۰/۱۹۰	۰/۱۸۰

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله ادبیات ملی و کمترین اهمیت به مقوله قومیت در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم شده است.

نمودار ۵. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم

جدول ۱۳. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی نهم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشتقات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۳۴۵۱	۰/۳۳۰	۰/۳۳۴۶۲	۰/۳۲۵	۰/۲۸۳
ضریب اهمیت	۰/۲۰۸۲۸۷۶	۰/۲۰۵	۰/۲۰۸۳۵۶	۰/۲۰۲	۰/۱۷۶

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله میراث فرهنگی و کمترین اهمیت به مقوله قومیت در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی نهم شده است.

نمودار ۶. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی نهم

جدول ۱۴. داده های بهنجار شده برای مقوله های تحقیق در تصاویر کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول

مقوله عنوان کتاب	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
فارسی هفتم	۰/۱ Ln = 3.2	۰/۵۵ Ln = 0.5978	۰/۲۵ Ln = 2.079	۰/۵۸۳ Ln = 0.5395	۰/۴ Ln = 0.9162
فارسی هشتم	۰/۴ Ln = 0.91652	۰/۱۵ Ln = 1.897	۰/۳۴۳ Ln = 1.07	۰/۳۳۳ Ln = 1.966	۰/۴ Ln = 0.9162
فارسی نهم	۰/۵ Ln = 0.693	۰/۳ Ln = 1.203	۰/۳۱۲ Ln = 1.164	۰/۰۸۳ Ln = 2.488	۰/۲ Ln = 1.609

جدول ۱۵. ضریب اهمیت هر یک از مقوله ها در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۲۰۹	۰/۲۹۹	۰/۲۳۶	۰/۲۸۶	۰/۳۳۳
ضریب اهمیت	۰/۱۵۳	۰/۲۱۹	۰/۱۷۳	۰/۲۰۹	۰/۲۴۴

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله قومیت و کمترین اهمیت به مقوله میراث فرهنگی در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم شده است.

نمودار ۷. ضریب اهمیت هر یک از مقوله ها در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم

جدول ۱۶. ضریب اهمیت هر یک از مقوله ها در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۳۳	۰/۲۵۸	۰/۳۳۱	۰/۴۸۴	۰/۳۳۳
ضریب اهمیت	۰/۱۹۲	۰/۱۴۸	۰/۱۹۰	۰/۲۱۸	۰/۱۹۱

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله مشترکات ملی و کمترین اهمیت به مقوله اسطوره های ملی در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم شده است.

نمودار ۸. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم

جدول ۱۷. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی نهم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۱۵	۰/۳۲۸	۰/۳۳۰	۰/۱۸۲	۰/۲۹۴
ضریب اهمیت	۰/۲۱۷	۰/۲۲۶	۰/۲۲۸	۰/۱۲۵	۰/۲۰۱

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله میراث فرهنگی و کمترین اهمیت به مقوله مشترکات ملی در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی نهم شده است.

نمودار ۹. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی نهم

بحث و نتیجه گیری

در مجموع یافته های بدست آمده از پژوهش حاضر دلالت بر آن دارد که در کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول به مؤلفه ها مربوط به هویت ملی درحد متعادلی توجه نشده است. به برخی بیشتر و به برخی کمتر توجه شده است. این نتیجه با یافته های محدود پژوهش های مشابه، صالحی عمران (۱۳۹۸) و شمشیری (۱۳۹۶) همخوانی دارد. با توجه به این یافته ها، محتوای کتب مذکور نمی توانند نقش چندان مؤثری در شکل گیری و تحکیم اسطوره های هویت ملی که یکی از ابعاد مهم شخصیت سالم و رشد همه جانبه فردی و اجتماعی دانش آموزان دست ایفا نماید. پرداختن ابعاد هویت ملی، امری است که باید در تمامی کتب درسی مورد توجه قرار گیرد.

آموزش و پرورش کشور که با حضور میلیونی دانش آموزان در گستره خود، یکی از زیربنایی ترین نهادهای کشور را به خود اختصاص داده است، می بایست با نگاهی عمیق و سیستمی، به پرورش جوانان بپردازد. بنابراین لازم است با بازنگری در محتوای کتاب های درسی دوره متوسطه اول بسترهای توجه به ابعاد متنوع هویت ملی و زمینه توجه به رشد همه جانبه دانش آموزان را فراهم آورد. از این رو، دست اندرکاران آموزش و پرورش کشور باید دقت نظر و اعمال حساسیت بیش از پیش به تهیه و تنظیم محتوای کتب درسی به منظور ایجاد تغییر در دانش، نگرش و دانش دانش آموزان بپردازد تا این تغییرات در بلندمدت منجر به رفتارهای مطلوب آنان شده و بتواند در دانش آموزان اعتقادی را به وجود آورد تا هویت فردی و ملی خود را شناخته، بدان احساس دلبستگی و تعلق نموده و آن را پاس بدارند.

منابع و مآخذ

- آذر، عادل. (۱۳۹۵)، بسط و توسعه روش آنتروپی شانون برای پردازش داده ها در تحلیل محتوا. فصلنامه علمی پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهرا (س)، سال ۱۱، شماره ۳۷، صص ۸-۱۱.
- بست، جان. (۱۳۸۹)، روش های تحقیق در علوم تربیتی و رفتاری، ترجمه دکتر حسن پاشا شریفی، دکتر نرگس طالقانی (۱۳۹۲)، تهران: انتشارات رشد.
- حاجی خیاط، علیرضا. (۱۳۹۵)، تبیین ابعاد هویت، مجله علوم تربیتی و روان شناسی مشهد، جلد چهارم، شماره اول، صص ۱۶۷-۱۶۴.
- رزاقی، علی. (۱۳۹۸)، جوانان و هویت ایرانی، تهران: انتشارات احرار.
- شمشیری، بابک. (۱۳۹۶)، بررسی میزان برخورداری کتب فارسی، تاریخ، اجتماعی از مؤلفه های هویت ملی در دوره راهنمایی. مطالعات برنامه درسی، سال دوم، شماره ۵، صص ۵۶-۵۳.
- صالحی عمران، ابراهیم و شکیباییان، طناز. (۱۳۹۸)، بررسی میزان توجه به مؤلفه های هویت ملی در کتاب های درسی دوره آموزش ابتدایی. فصلنامه مطالعات ملی، سال هشتم، شماره ۱، صص ۲۹-۲۷.
- علیرضایی، مریم. (۱۳۹۶)، جایگاه هویت ملی و دینی در کتب درسی دوره متوسطه. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بیرجند، دانشکده علوم انسانی.
- عیوضی، محمد رحیم. (۱۳۹۸)، جهانی شدن و هویت ملی، کتاب نقد، سال ششم، شماره ۲۵-۲۴، صص ۳۰-۲۴.
- لطف آبادی، حسین. (۱۳۹۷)، آموزش شهروندی ملی و جهانی همراه با تحکیم هویت و نظام ارزشی دانش آموزان. فصلنامه نوآوری های آموزشی، سال ۵، شماره ۱۷، صص ۱۳-۱۰.
- لطف آبادی، حسین. (۱۳۹۷)، روان شناسی رشد کاربردی نوجوانی و جوانی. تهران: انتشارات اسپید.
- لوکمان، توماس و پیتزل، برگ. (۲۰۱۸)، ساخت اجتماعی واقعیت، ترجمه فریبرز مجیدی (۱۳۹۹)، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

- مطهری، محمود. (۱۳۹۵)، هویت ملی از دیدگاه استاد مطهری. فصلنامه مطالعات ملی، سال پنجم، شماره ۲، صص ۲۳۶-۲۳۳.
- ملا صادقی، منیره. (۱۳۹۸)، نقش فعالیت های فرهنگی مدارس در شکل دهی هویت فرهنگی دانش آموزان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، دانشکده علوم انسانی.
- Carnoy, M. & Rhoten, D. (2020). What do globalization mean for education change? Comparative approach. comparative Review
- Dubar, C. (2019). Identity Construction and the social. Progression in the social, Armand Colin.
- Fereshteh, M. H. (2018). The U.S. and Japanese education: should they be compared? Paper presented at Lehigh University's conference on education and economic and technological advancing countries. Bethlehem, P.A.
- Hekman, S. (2012). Identity Crises, In Shekman Feminism, Identity and Difference, Frank Cass.
- Howard, J. A. (2017). Social psychology of identities. Annual Review of sociology, vol. 26, pp: 367 – 39.
- Keller, D. & Dror, I. (2016). Planning non-Formal education curricula: the case of Israel. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, San Francisco.
- Miller, D. (2015). Nationality. Oxford: Clarendon Press.
- Poole, R. (2013). National Identity and citizenship. In: The Identities by Linda Martin Alco and Eduard Mendieta (Eds). U.K. Black Wen publishing.

The role of Persian language and literature in determining and measuring the components of national identity

Mohammad khodadadi Giv

BS student in Educational Sciences, Farhangian University, Shahid Bahonar Campus Birjand, Birjand, Iran
(Corresponding Author)

Abstract

In the curriculum planning process, content selection is of particular importance. But such a choice must be accompanied by content analysis to identify its overt and covert messages. This is doubly important in the matter of national identity. The aim of this study was to analyze the content of Persian literature books from the perspective of national identity. For this purpose, using the content analysis method, the books of Persian literature of the first period, which were written in the year 400-99, have been studied and analyzed. For this purpose, Shannon entropy method has been used to obtain the significance coefficient of each research category. The main components of the research include national literature, national myth, cultural heritage, national commonalities and ethnicity, each of which has been examined by the unit of analysis: words, content, images. The results showed that the components of national literature, national commonalities, cultural heritage, ethnicity, national myths in the units of words, content and images have not been coordinated. So that in the vocabulary unit of Persian language and literature books, the components of national literature, national commonalities and cultural heritage have been considered and not much attention has been paid to the other two components of ethnicity and national myths. In the content unit of Persian literature books, the components of national commonalities, national literature and cultural heritage have been considered, while the other two components of ethnicity and national myths have not received much attention. In the picture unit of Persian literature textbooks in middle school, the components of ethnicity, national literature and cultural heritage have been considered and little attention has been paid to the other two components of national commonalities and myths. From this it can be concluded that perhaps none of the components is superior to the other. Or it may be that each year has a specific component in mind. Or the importance of being random. It seems that in these books and the units in question, this coordination is not significantly observed.

Keywords: Persian Language and Literature, National identity, content analysis, Shannon entropy.